

הרה"ג רבי אברהם נובוגרוצקי שליט"א

ר"מ ישיבת אור ישראל, פתח תקוה.

סימן מג

## בענין פדיון הבן ע"י שליח ופדיון בכורים במדבר

לדין שליחות כלל. ואשר לפ"ו תתורץ נמי הקושיא על הרמ"א ממקרא זה, ודלא כדברי המלצ"ס, משום ששם היה הכסף של הפדיונים.

אכן בהך מילתא, נראה מדברי גדולי האחרונים, דס"ל דאף באופן דהמעות של האב נמי צעיק לדין שליחות בפדיון הבן. דהנה הגרע"א ז"ל הביא בהגותיו לשו"ע את קושית השעה"מ על שיטת הרמ"א, מהא דסעיף ח' דנזותן ה' סלעים לכהן צמתנה ע"מ להחזיר בנו פדוי, משום דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה, וכן הוא סוגיא ערוכה בקדושין ו' ע"ב, ואס"א לפדות ע"י שליח א"כ תנאו בטל, דכל דליחא בשליחות ליחא צתנאי, וא"כ הפדיון יחול אף אם לא יחזיר לו המעות. וכ' עלה הגרע"א ז"ל, דאף להריצ"ש הא דלא מהני שליח, זה צנונא שהשליח עושה את מעשה הפדיון ואומר לכהן שפודה את בנו של המשלח, אבל פשיטא דיכול להקנות המעות ע"י שליח והוא בעצמו יאמר לכהן שפודה צמתנה את הבן, ואשר על כן, שייכא תנאי צתנאי צחלות המעות, ואין התנאי צחלות הפדיון אלא צחלות הקנאת המעות. וכ"כ שם צנו הגרש"א.

ולפי דברי מרן החת"ס אין מקום לקושית השעה"מ כלל, כיון דצמקוס שהמעות הם של האב, כלל לא מיירי הרמ"א לפי דבריו. וחזיקן מדברי הנך אחרונים דלא ס"ל כדברי החת"ס וצעיקן שליחות אף כאשר המעות של המשלח, וטעמא דמילתא משום שאין פדיון הבן פריעת הממון גרידא אלא דנעשה כאן חלות של פדיון, ולכן אין זה מעשה קוף בעלמא, וצעיקן שליחות כגיטין וקדושין, וכמו"ש המלצ"ס להוכיח מפדויי העודפים.

בשו"ת חתם סופר חור"ד סי' רנ"ו יצא לידון בדבר החדש, דאפי' לשיטת הר"ן צפסחים, והפוסקים צור"ד סי' ש"ה, דמהני פדיון הבן ע"י שליח, מ"מ לוי לא יכול להיות שליח, משום שאינו צחורת פדיון הבן. [אכן לצסוף מקיק ד"ל דיכול להיות שליח כיון דמנווה לפדות צכורי ישראל אפי' מממונו, אך מ"מ כתב שם דליכא ראייה לזה].

וב"פתחי תשובה" יור"ד סי' ש"ה ס"ק ט"ז הביא דבריו, ושכ"כ צשו"ת פני אריה, שאף כהן אינו יכול להיות שליח מהאי טעמא.

וקשה טובא, הא לכא' מקרא מפורש הוא צפרשא צמדצר צפדויי העודפים, שנצטוו לתת למשה רבינו ע"ה את הכסף, והוא נתן לאהרן ובניו. וע"כ משה היה שלוחם לתת לכהן, וחזיקן שלוי ראוי להיות שליח האב לפדיון הבן.

ובאמת, משם קשה לשיטת הרמ"א יור"ד שם ס"ה דא"א לפדות כלל ע"י שליח. ומנאחי צמלצ"ס על אחר שהוכיח משם כשיטת הש"ך שם, דאפשר לפדות ע"י שליח, ואשר לפ"ו מוכח נמי דלא כדברי החתם סופר גבי לוי, וצ"ע.

הן אמנם, דלפי דברי מרן החת"ס זיע"א צשו"ת שם סי' רנ"ו לא קשה מיד, דכתב שם, דהפלוגתא אם מהני פדיון ע"י שליח, היינו רק באופן שהכסף הוא משל השליח, ונחשב שהוא עושה הפדיון עצור המשלח, אבל אם הכסף של המשלח א"כ הוי כנפדה ע"י עצמו, ולא צעיקן

**ואשר** לפ"ו הדרא קושיא לדוכתא דמפדויי המדבר חזינן דלוי ראוי להיות שליח לפדיון הבן.

**והנה** צפרשה זו דפדיון בכורים שבמדבר מצואר דכן נאמר הנווי למשה לקחת הכסף מהבכורים ולתת לאהרן ולצניו. וקשה, דנהי נמי דנימא דמכאן מוכח כשיטת הש"ך דמהני ע"י שליח, וכמוש"כ המלצ"ס, מ"מ הא המלוה היא לתת לכהן ואמאי לא נאמר להם לתת לכהן. ועוד, דהא קיי"ל דמלוה צו יותר מבשלוחו, ואמאי לא עשו ע"י ענמם אלא ע"י משה. ועוד, דבש"ס חת"ס חזיר"ד סי' רנ"ג מצואר דיש עוד טעם לעשות הפדיון ע"י ענמו דומיא דפדיון בכורים ע"י הקצ"ה במנרים שהיה על ידי הקצ"ה בכבודו ובענמו ולא ע"י שליח ולכן ודאי דמלוה צו עדיף טפי מבשלוחו.

**ואשר** נראה בזה, דחלוק דין פדיון העודפים במדבר מדין פדיון הבן שלדורות בעיקר דינו. דדין פדיון הבן לדורות חל ע"י הנתינה לכהן כמצואר במשנה בבכורות פ"ח מ"ה "המפריש פדיון בנו ואצד חייב באחריותו שנאמר יהיה לך ופדה תפדה", ופדיון דבמדבר חל ע"י הנתינה למשה גרידא וחל הפדיון אף שלא הגיע לידי אהרן וצניו, אלא שדין הכסף היה להנתן לאהרן וצניו.

**ונראה** דכן מוכח מלשון הפסוק במדבר ג' מ"ט "ויקח משה את כסף הפדיוס מאת העודפים על פדויי הלוויים", ושם ג' נ"א "ויתן משה את כסף הפדויים לאהרן ולצניו על פי' ד' כאשר צוה ד' את משה". ובתרגום אונקלוס תרגם כסף הפדיוס - כסף פרקנהון וכסף הפדויים - כסף פריקיא. ובתרגום יונתן בן עוזיאל תרגם כסף הפדיוס - פורקנהון וכסף הפדויים - כסף פרקונא. ונ"ע, דלכא"ו נ"ל להיפך, דכסף הפדיוס הו"ל לתרגם כסף פרקונא וכסף הפדויים בלשון רבים כסף פורקנהון. [הערה זו בלשון התרגום יונתן, ראיתי במאסף 'אולרות ירושלים', מהגאון ר' אהרן כהן זצ"ל].

**ונראה** עפ"י משנ"ת, דמדוייקים היטב לשונות הפסוקים, דכאשר לקח משה רבינו ע"ה את הכסף, חל ע"י זה הפדיון, ולכן נקרא בשם כסף הפדיוס - דהיינו הכסף שפועל את הפדיון. ואילו כאשר נתן הכסף לאהרן ולצניו, כבר נגמר חלות הפדיון, אלא שזה תואר על הכסף שהוא הכסף של הפדויים ולכן נקרא כסף הפדויים. ואשר לפ"ו מצואר לשון התרגום שבלקחת משה תרגם פורקנהון שאז הכסף הוא הכסף שעושה את הפדיון שלהם, ואילו בשעת נתינתו לאהרן הוי כסף צעלמא ורק תוארו שהוא הכסף של הפדויים ולכן תרגם כסף פורקונא והיינו שנעשה צו הפדיון. וכן נראה לצאר הלשון דתרגום אונקלוס דכסף הפדיוס תרגם כסף פורקנהון שמתייחס למעשה הפדיון שלהם, ואילו כסף הפדויים תרגם כסף פריקיא וזה מתייחס להפדויים ולא לפדיון.

**והנה** בקדושין ח' ע"א איתא דרז כהנא שקל סודרא בפדיוה"ב. ובתוס' שם ד"ה רז כהנא כתב בתרוץ אחד דר' כהנא לא היה כהן ושקל בשביל אשתו כדאמר' בחולין קל"ב דשקיל מתנתא בשביל אשתו. והפני" כ' דמס"כ התוס' למדש דפדיון הבן אפשר לתת לכהנת הוא חידוש של תוס' ולא מנא לו חזר. והגרע"א ז"ל חזיר"ד סי' ס"א שקיל וטרי טובא עפ"י סוגיא בחולין קל"ב ולבסוף הביא דברמז"ס פי"א מצבורים וברא"ש סוף בכורות ובש"ס הרשב"א כתבו להדיא דפדיון הבן ניתן רק לזכרים וטעמא דמילתא משום דכל מקום דכתיב אהרן וצניו דוקא וזכרים במשמע ורק במקום שכתוב כהן אמרי' דאפי' כהנת במשמע. וא"כ נ"ע שיטת התוס'.

**ולפי** משנ"ת, א"ש שיטת התוס'. דצפרשת קרח צווי דדורות לא נאמר כלל אהרן וצניו, וא"כ אפי' כהנת במשמע, וס"ל להתוס' דאין להביא רא' מפדויי העודפים דפרשת במדבר, דהתם חלות הפדיון היה ע"י הלקחה של משה, ודין הנתינה היה דין מסוים לשעה שניתן לאהרן ולצניו, או שהוא מדיני מתנות כהונה. ועכ"פ אין זה אותו דין נתינה של דורות, דע"י הנתינה חל

חלות פדיון הבן, ולכן ליכא למילף מהתם דבעינן דוקא זכרים. [ושב ראיתי בהגהות הגר"מ הלוי מפינסק ז"ל צ"ל צ"ל "אהל משה" לקדושין שם שכתב דשם הוא דין מקוים לשעה דניתן מחלה לאהרן ומחלה לבניו וכמו שלל המלחמה שניתן מחלה לאלעזר ומחלה לבניו. ויש להוסיף בזה, שפדיון הבן של דורות הרי יש לבעלים טובת הנאה לתת למי שירצו, וכאן מבואר שהנווי היה לתת לאהרן ולבניו. ודו"ק].

ואמר עלה מרן הגר"י ז"ל דחזינן מזה דאף גבי כסף דשעה הוא זה דין מיוחד ואין זה אותו הדין לדורות ורק דעבדינן הפדיון באותו כסף דעבדינן לדורות, והשתא א"ש דיליף מכסף לשה.

ולפי משנ"ת ודאי הוא דין מקוים שחל פדיונם ע"י שלקח מהם משה את הכסף. וי"ל עוד בזה, דכלל לא הוא דין על הזכורים לפדות את עצמם אלא כמו שמשנה רבינו ע"ה פדה את הזכורים ואת בהמתם על הלויים ועל בהמתם נטוה לפדות את העודפים על הלויים ע"י שיקח מהם ה' סלעים לגולגולת. ונטוה עוד לתת הכסף לאהרן ולבניו.

ואשר לפי"ז מבואר היטב משנ"ת דהפדיון חל ע"י שלקח משה הכסף. והשתא אחי שפיר ולא קשה מידי מהא דשליחות בפדיון הבן, דלפי"ז אין כאן כלל שליחות אלא זהו עיקר דין הפדיון ע"י שנתנו הכסף למשה. ואם נימא דהוי מנזה על הזכורים קיימו את המנזה בגופם אלא ע"י שליח וכן אם נימא דהוי חיוצ על משה.

ואשר לפי"ז ל"ק קושית המלצ"ס על הרמ"א דס"ל דפדיון הבן א"א לעשות ע"י שליח, וממילא ליכא ראי' כלל לנידון החת"ס והפני אריה האם לוי יכול להיות שליח האב לפדיון הבן כיון שאינו בתורת פדיון משום דבמדבר לא הוא כלל בגדר שליחות.

אכן לכאור' משיטת הרמב"ם והר"ש והרשב"א דילפי מהתם חזינן לכאור' דלא ס"ל הכי אלא דהוי דין נתינה דדורות. וי"ע.

וגראה דאף הנך ראשונים ס"ל כמוש"נ מלשון הפסוקים. אכן ס"ל דכיון דהוי מעות דפדיון זכור שייכי לכהנים שיש להם זכות מחנ"כ על הנך מעות לכן ניתן לאהרן ולבניו, אכן באמת שם נגמר חלות הפדיון על הנתינה למשה.

ובעיקר היסוד דשאני פדיון דמדבר מפדיון הבן דנאמר לדורות, כבר מטו עלה בשם מרן הגר"י ז"ל מגמ' זכורות ד': דמקשה על פדיון דבהמת הלויים תחת בהמתם "וממאי דצעה, אמר רב חסדא נאמר כסף לדורות ונאמר שה לדורות, מה כסף האמור לדורות זו פדו לדורות זו פדו לאותה שעה אף שה האמור לדורות זו פדו לדורות זו פדו לאותה שעה".

וקשה, איך יליף מכסף הא גבי כסף י"ל דהוי אותו דין פדיון ממש ואילו גבי שה הוא פדיון מקוים של בהמת הלויים תחת בהמת